

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Teze diplomové práce

Jména a příjmení v praxi

Helena Podolská

© 2015 ČZU v Praze

1. Souhrn

Diplomová práce je zaměřena na zhodnocení komplexní právní úpravy v oblasti státní správy na úseku matrik, jména a příjmení. Jejím cílem je v teoretické části analyzovat právní úpravu v souvislosti s výkonem státní správy na úseku matrik, jména a příjmení, objasnění pojmů, které souvisejí s postavením matrik v rámci veřejné správy, jejich činností a působností. V praktické části provést podrobný rozbor činnosti matričního úřadu v Rychnově nad Kněžnou a navrhnout případná opatření vedoucí ke zkvalitnění služeb matriky Rychnov nad Kněžnou. Praktická část byla rozšířena o porovnání matriky Rychnov nad Kněžnou s matrikou ve Vrchlabí z hlediska pracnosti a doplněna o statistiku obou úřadů. Pro výkon státní správy na úseku matrik, jména a příjmení platí celá řada právních předpisů, které musí matrikáři znát. Dále musí při svém výkonu postupovat i dle sdělení Ministerstva vnitra, odboru všeobecné správy. V praktické části bylo na základě stanovených cílů zhodnoceno ekonomické fungování v oblasti správních poplatků, provedena identifikace frekventovaných problémů a navržena opatření vedoucí ke zkvalitnění služeb matriky Rychnov nad Kněžnou. Na základě porovnání pracnosti podle statistik obou úřadů bylo navrženo navýšit počet matrikářek v Rychnově nad Kněžnou.

Klíčová slova: jméno, manželství, matriční obvod, matriční událost, matrika, národnost, národnostní menšina, osvojení, otec, pohlaví, poplatky, příjmení, určení otcovství, veřejná správa, zákon

2. Cíle a metodika

Hlavním cílem práce je zhodnocení komplexní právní úpravy v oblasti státní správy na úseku matrik, jména a příjmení, objasnění pojmů, které souvisejí s postavením matrik v rámci veřejné správy, jejich činností a působností, včetně ekonomického fungování, identifikace frekventovaných problémů, jakož i navržení případných opatření, vedoucích ke zkvalitnění služeb matriky Rychnov nad Kněžnou.

Teoreticko-metodologická část objasňuje základní pojmy dané problematiky. Budou využity techniky sběru dat a jejich analýza, resp. analýza textu právních předpisů, úředních dokumentů a literatury, jakož i empirické pozorování konkrétních případů. Pro dosažení stanovených cílů diplomové práce byla zvolena metoda analýzy zavedené praxe obou úřadů, komparace vybraných matričních úřadů. K ověření získaných poznatků přispěje kvalitativní metoda řízeného strukturovaného rozhovoru s vedoucími matrik v Rychnově nad Kněžnou a ve Vrchlabí.

3. Závěr - návrhy a doporučení

Cílem teoretické části práce bylo analyzovat právní úpravu výkonu státní správy na úseku jména a příjmení. Na základě vyhledaných pramenů byla získána potřebná data. V praktické části práce bylo na základě stanovených cílů zhodnoceno ekonomické fungování v oblasti správních poplatků, provedena identifikace frekventovaných problémů na základě komparace matriky Rychnov nad Kněžnou a matriky Vrchlabí a navržena opatření vedoucí ke zkvalitnění služeb matriky v Rychnově nad Kněžnou.

Postup práce byl navržen tak, aby byl v souladu s cíli. Práce byla rozdělena do jednotlivých částí se záměrem podrobně zmapovat výkon státní správy na úseku matrik.

Veřejná správa musí být zajištěna kvalitní legislativou. Podle stávající právní úpravy je možné volit jméno, popřípadě jména a příjmení; užívat českou podobu cizojazyčného jména; užívat jméno v jiném než českém jazyce; užívat jméno osob, které se hlásí k jiné než české národnosti; užívat více příjmení; užívat takové příjmení, které neodpovídá pravidlům české mluvnice atd. Rovněž tak při projevu vůle fyzické osoby či zákonných zástupců fyzické osoby může dojít ke změně jména či příjmení. Velkým problémem do budoucna bude přelomový rok 2014, kdy bylo novým občanským

zákoníkem definováno poprvé v českém právním řádu rodné příjmení a má to vliv na vydání matričního dokladu, jak je uvedeno v Příloze č. 1 a č. 2. Zákon o matrikách ve své novele definuje rodné příjmení jako příjmení uvedené v knize narození při narození dítěte, určení otcovství nebo osvojení do nabytí svéprávnosti dítěte a v souvislosti se změnou pohlaví. Aby se předešlo chybovosti ve vydávání matričních dokladů, bylo by vhodné zpracovat matriční příručku postupů matrikářů. Důvodem pro její zpracování by byla i snaha o jednotný postup matrik celé České republiky.

Dalším z problémů, které se v této oblasti vyskytují, je zejména transkripce jména a příjmení z jazyků užívajících cyrilici. Z praxe vyplývá, že zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců a zákon o matrikách, jménu a příjmení upravují zápis jmen a příjmení cizinců rozdílně. Postup matričních úřadů, které vystavují matriční doklady, tj. například rodný list, oddací list apod. podle pravidel uvedených v nařízení vlády č. 594/2006 Sb., o přepisu znaků do podoby, ve které se zobrazují v informačních systémech veřejné správy, má za následek odlišné uvedení jména a příjmení v matričním dokladu a cestovním dokladu cizince. Tímto postupem vznikají problémy jednak dotčeným cizincům, tak i v řádném vedení evidencí. Odlišné uvedení jména a příjmení cizince v různých evidencích má za následek jednoznačné ztížení identifikace této osoby.

Citlivým tématem je také úprava nebo jinak řečeno „neúprava“ společného příjmení osob, které uzavírají registrované partnerství. Partneři nemají právo na společné příjmení. Jediná možnost, jak docílit společného příjmení, je žádost o změnu příjmení z vážného důvodu za správní poplatek 1000 Kč. Jelikož je tento institut našim právem povolen, správným řešením by byla možnost společného příjmení souhlasným prohlášením za stejných podmínek jako při uzavření manželství.

Úprava jmen a příjmení byla a je otázkou společensky závažnou, na straně druhé však výrazně zasahuje i do práv jednotlivce. A proto je nutné řešit ji citlivě v návaznosti na aktuální potřeby společnosti.

Pozitivně je hodnocena možnost užívání příjmení v mužském tvaru. To dovoluje ženám za splnění určitých podmínek tento tvar užívat. Tyto žádosti jsou využívány jak při uzavření manželství, tak při narození dítěte ženského pohlaví. Je nutné dostatečně reagovat na společenské změny předešlých let, ke kterým patří vstup České republiky do Evropské unie a narůstající migrace osob.

Na základě zjištění ve zhodnocení v jednotlivých kapitolách praktické části bylo dle stanovených cílů zjištěno několik poznatků a navržena případná řešení.

Na matrice ve Vrchlabí pracují tři matrikářky. Silnou stránkou odboru matriky ve Vrchlabí je 100 % zastupitelnost v době nemoci či dovolené. Matrika Vrchlabí má úřední hodiny přizpůsobeny práci matrikářky vstřícněji. Matrikářky mají prostor na klidnější vedení agendy a provádění ručních zápisů do matričních knih. Na matrice v Rychnově nad Kněžnou pracují dvě matrikářky, úřední hodiny matriky se shodují s úřední dobou celého úřadu. Matrikářky se v poledních pauzách střídají a zavřeno mají pouze ve výjimečných případech. Není vhodné snížení úředních hodin, občané jsou zvyklí navštívit matriku kdykoliv, ale posílení matriky v Rychnově nad Kněžnou personálně.

Pro oblast matrik neexistuje jednotný software na zpracování matričních událostí výpočetní technikou. Stávající problém je u obou matrik spisová služba. V Rychnově nad Kněžnou sice zajišťuje spisovou službu stejný dodavatel, přesto jsou to dva samostatné programy, které nejsou vzájemně propojeny. Ve Vrchlabí je spisová služba také samostatně. Vzhledem k vývoji veřejné správy se stále více a více používají datové schránky a matrikářky plní oznamovací povinnosti prostřednictvím spisové služby. Dva různé programy mají za následek různé meziukládání dokumentů a tím zpomalení práce. Kvalitní propojený software by zefektivnil práci matrikářky tím, že usnadní vykonávání rutinních úkolů, a tím dá větší prostoru pro naplňování prvořadého poslání, kterým je služba občanům.

Pozitivně je hodnoceno počítačové rozhraní CzechPOINT a základní registry. Je zde velký prostor pro to, aby obíhala data a nemuseli běhat občané. Občané nemusí předkládat matričnímu úřadu doklady, pokud si může matriční úřad tu skutečnost v něm uvedenou ověřit z jím vedené matriční knihy, ze základního registru obyvatel, z informačního systému evidence obyvatel, i informačního systému cizinců, z informačního systému evidence občanských průkazů nebo z informačního systému evidence cestovních dokladů.

Je sice pravdou, že vybrané správní poplatky jsou příjmem obcí, a proto by měly mít zájem vybrat na správních poplatcích co nejvíce. Pozitivně je hodnoceno, že v Rychnově nad Kněžnou v rámci sňatečných obřadů razí cestu vstřícnosti k občanům a účtují pouze správní poplatek ze zákona za svatby mimo místo určené radou města a mimo

stanovenou dobu. Vrchlabí využívá možnosti uzavření soukromoprávních smluv obce se snoubenci, které jsou další administrativou.

Matrika v Rychnově nad Kněžnou dle praktické části eviduje mnohem více matričních událostí, jak u agendy narození, úmrtí a vystavování duplikátů. Matrika ve Vrchlabí má více svateb. Slabou stránkou matriky v Rychnově nad Kněžnou je počet matrikářek. Matrikářky díky svému pracovnímu úsilí a nasazení svou práci zvládají. Na matrice ve Vrchlabí pracují tři matrikářky. Silnou stránkou odboru matriky ve Vrchlabí je 100 % zastupitelnost v době nemoci či dovolené. Na matrice v Rychnově nad Kněžnou pracují dvě matrikářky. V rámci zastupitelnosti je nutno tuto matriku posílit. Tato situace byla konzultována s vedoucím odboru správních činností a živnostenského úřadu a přislíbil posílení matriky. Od dubna 2015 bude na částečný úvazek přesunuta na matriku pracovnice z oddělení evidence obyvatel, která má zvláštní odbornou způsobilost na úseku matrik a státního občanství Ministerstva vnitra. Důležité je mít na zřeteli, že všechny změny jsou pro spokojenost občanů.

Seznam použité literatury

DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, 175 s. Praktická právnická příručka. ISBN 978-807-2019-304.

ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.

GRONWALDTOVÁ WAGNEROVÁ, P. a J. MORÁVKOVÁ. *Statusové věci občanů: výklad je zpracován k právnímu stavu ke dni 31. 12. 2008*. Praha: ASPI, 2009, 563 s. Meritum. ISBN 978-807-3574-475.

HENDRYCH, D., a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 826 s. ISBN 978-807-1792-543.

HENYCH, V. *Zákon o matrikách, jménu a příjmení: s poznámkami a souvisejícími předpisy*. 1. vydání. Praha: IFEC, 2002, 696 s. ISBN 80-864-1219-9.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 398 s. ISBN 80-723-9192-5.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?: obsahuje na 14000 podob jmen českých a cizojazyčných: původ, význam, pravopis, výskyt a obliba, kalendář : informace o jménech afrických a asijských*. Vyd. 5., přepracované a dop. Praha: Academia, 2010, 783 s. ISBN 978-802-0018-885.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: Az Kort, 2008, 256 s. ISBN 80-238-8173-6.

ŠROMOVÁ, Eva. *Správní řízení od A do Z*. 2. dopl. a přeprac. vydání. Praha: ANAG, 2012, 567 s. ISBN 978-807-2636-969.